

2

**1946 Innehåller: Nya metoder för lastning och transport
av tegelvaror • Guldfisken • Notiser.**

TEGEL

MÄLARDALENS

GULA

FASADTEGEL

i

kv. GULDFISKEN 3

vid Nybrogatan 51, Stockholm

A.-B. MÄLARDALENS TEGELBRUK

Eriksbergsgatan 27

STOCKHOLM

Telefon 23 33 65

UPPLAGA: 6.700 ex.

TEGEL

REDAKTIONSKOMMITTÉ: BRUKSÄGARE GUNNAR WULF,
MAJOR CURT CAMITZ OCH DIREKTÖR JOHN BAUNGE.
REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: CIVILINGENIÖR
REINHOLD ELGENSTIERNA

Exp. och annonskontor; Kungsgat. 32, Sthlm. Tel. 2331 05.
Redaktion: Grev Turegatan 14, Stockholm. Tel. 670910

Eftertryck utan skriftligt tillstånd förbjudet. Copyright.

ORGAN FÖR
SVERIGES
TEGEL-
INDUSTRI-
FÖRENING
ÅRG. 36

Nya metoder för lastning och transport av tegelvaror

HDK 621.869:666.7

Vid ett närmare studium av tegelindustriens tillverkningsmetoder kommer man snart underfund med att transporterna inom bruken äro omfattande och utgöra en betydande del av framställningskostnaderna. Tegelprodukterna äro i förhållande till sitt pris mycket tunga varor — i Stockholm kostar murteglet, fritt byggnadsplatsen, 3—4 öre per kg.

Rationalisering är ju ett tidens lösen. Tegelindustrien vill därvidlag icke stå efter andra industrier och följer därför uppmärksamt de in- och utländska förslag och lösningar som framkomma.

En omfattande modernisering och rationalisering ha därför företagits de senaste åren, i första hand vid våra större tegelbruk. De interna transportproblemen inom bruken äro därvidlag rationaliserade i allra högsta grad.

Transporterna av det färdigbrända teg-

let fram till upplag eller direkt till arbetsplatsen har under många år sökt lösas på olika sätt såväl här i vårt land, som även i Amerika.

I denna tidskrift nr 6, 1944 publicerades en artikel om "Tegel och arbetsfysiologi" av civilingeniör Arne Kindstrand, där han bl. a. framhöll möjligheten att paketera teglet i enheter av lämplig storlek. Författaren behandlade därvid frågan i första hand med tanke på arbetsplatsens problem. Försök med sådant paketerat tegel har visat, att denna metod har medfört besparingar av såväl mänsklig arbetskraft som materialåtgång, men den har ändå aldrig kommit till större användning. Detta är säkerligen beroende på att metoden är för dyrbar — emballaget har kostat för mycket pengar.

Amerikanarna har under de senaste åren löst problemet på ett sådant sätt, att man redan i ugnen sammanför teglet i större enheter eller "paket" om 200—

400 tegel. Man undviker här emballage genom att lägga teglet i förband och genom att hantera paketet med lämpliga anordningar.

Vid Sveriges Tegelindustriförenings årsmöte i slutet av april demonstrerades detta transportsystem för föreningens medlemmar. Vi skola här i korta drag redogöra för detsamma, då det även torde intressera byggnadsfackmännen.

Systemet bygger på användning av lyfttruckar eller gaffeltruckar, av vilka det finns en mängd olika fabrikat. Lyfttrucken har fått en stor användning i U.S.A. och utnyttjas för de mest skilda slag av transporter. Trucken är framtill utrustad med en gaffel, som är höj- och sänkbar och med vilken den fångar bördan och transporterar den till lastningsplatsen, staplar den i lagret eller placerar den på annat transportmedel. Truckarna finnas utförda i ett flertal olika storlekar med lastförmåga från 500—7.000 kg.

På grund av att ugnarnas portöppningar i allmänhet äro ganska trånga och då det av praktiska skäl icke är lämpligt att göra paketen för stora, torde de mindre truckarna med lastförmåga från 700—1.000 kg. vara de lämpligaste för tegelindustrin.

Paketen kunna givetvis transporteras på trälämmar, som sedan bäras på gaffeln, men denna metod är icke rationell, kräver en mängd trälämmar och blir därigenom ganska kostsam.

Ett annat sätt är att utrusta truckens gaffel med ett flertal armar placerade på sådant sätt, att paketet håller ihop vid lyftning och transport. Paketet skall sålunda utformas så, att det är möjligt skjuta in gaffelns armar under detsamma. Detta åstadkommes genom att

man i det understa skiktet, placerar teglen två och två på högkant med lämpliga avstånd. Gaffelns armar stiekes så in mellan de stående teglen, vilka dock inte följa med vid lyftet. När bördan skall sättas ned får man alltså lägga ut dessa stående tegel. Denna utläggning av tegel erfordras dock endast för det understa paketet, om man *ovanpå* varje paket placerar sådana långsgående rader av stående tegel.

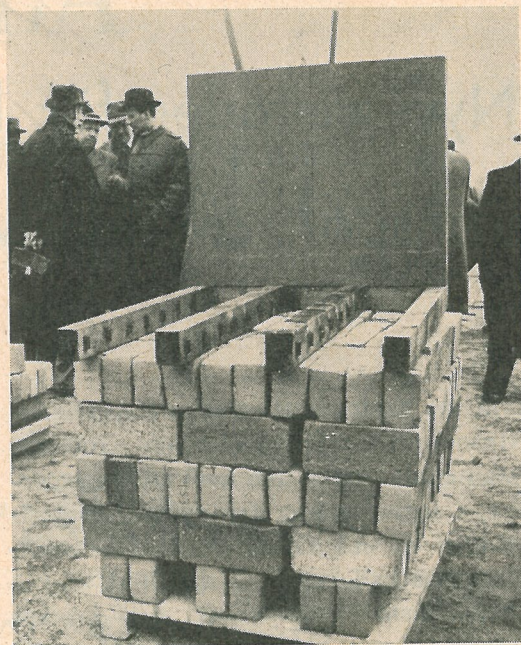

Bild 1. Förslag till utformning av tegelpaket, rymmande 182 st. $7,5 \times 25$ -tegel. Ovanpå paketet har placerats en modell av en för lyftning av paketet lämpligt utformad gaffel. (Foto: Järlås.)

Bild 1 visar ett förslag till tegelpaket av $7,5 \times 25$ -tegel, som är tre sten brett och fyra stenar långt. Höjden är fem skift på högkant eller 60 cm.

I första skiftet:

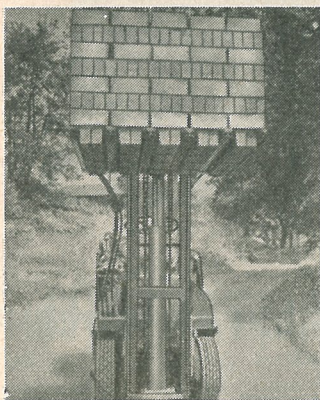
3 rader parvis på högkant
ställda tegel: $3 \times 2 \times 4 \dots\dots = 24$ tegel

I andra skiftet:

3 sten på bredden och 13 i
längdled: $3 \times 13 \dots\dots\dots = 39$ „

TOWMOTOR

STAPLINGS- OCH KRANTRUCKAR

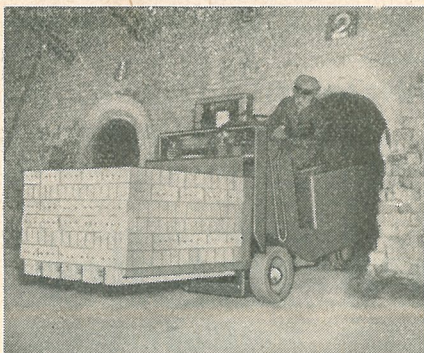

FÖR TEGELTRANSPORTER

Towmotor är den oöverträffade lösningen på varje tänkbart transportproblem vid lossning, lastning och lagring av tegel. Towmotortrucken för tegelindustrin är konstruerad med extra låg lyftanordning, vilket möjliggör användandet av Towmotor för transporter in i och ur ugnarna.

Towmotor kan utrustas med en specialgaffel för tegel, med vars hjälp tegelpaketerna kunna transporteras utan pallar e. dyl. (se ill.). De här avbildade Towmotortruckarna ha en lyftkapacitet av från 900 till 2.500 kg.

Towmotor kännetecknas av snabb lyftförmåga, stor lastförmåga, hög livslängd och ekonomisk drift.

Genom sin ringa storlek och förmåga att taga skarpa kurvor tar sig Towmotor fram nästan överallt. Towmotors lyftanordning är baserad på ett robust, enkelt hydrauliskt system med konstant oljecirkulation, som ger snabb, pålitlig lyftning även vid maximal belastning.

Towmotor är försedd med överdimensionerad 4-cylindrig bensinmotor. Precisionslager, dammskyddat vevhus och komplett trycksmörjning ger Towmotor hög livslängd och pålitlig funktion. Den är framhjulsdreven, vilket ger större dragförmåga. Kraftöverföringen sker genom en elastisk, dubbelkoppling.

För närmare upplysningar om Towmotor ring eller tillskriv oss.

AMERIKANSKA GUMMI AKTIEBOLAGET
STOCKHOLM MALMÖ

TEGEL

A.-B. Nabbensbergs Tegelbruk

Vänersborg - Tel. 5

MÅNGHÅLTEGEL

Volymvikter 1.0-1.2

Hög värmeisolering

Hög tryckhållfasthet

SLOTTSMÖLLANS

FASADTEGEL och ENKUPIGA FALSTAKTEGEL

Wallbergs Fabriks Aktiebolag

Namnanrop: Wallbergs Bolag

Halmstad

Bild 2. Trucken har fångat tegelpaketet och lyfter detsamma. Observera att de vid demonstrationen använda trälämmarna icke äro erforderliga om man använder en lämplig utformad gaffel. (Foto: Järlås.)

I tredje skiftet:

10 sten i bredd och 4 sten
i längdled: 4×10 = 40 tegel

I fjärde skiftet = andra skiftet 39 „

I femte skiftet = tredje skiftet 40 „

Summa 182 tegel

Med fasadtegel blir paketets

vikt c:a 730 kg.

Med 1,6-tegel blir paketets vikt

c:a 660 kg.

„ 1,4-tegel kan paketet på-
byggas med ännu ett
skift och innehåller då

221 tegel med vikten c:a 690 kg.

„ 1,2-tegel påbygges pake-
tet med ytterligare ett
skift och innehåller då
261 tegel med vikten c:a 710 kg.

Bygges ett paket med samma
storlek, av $6,5 \times 25$ -tegel er-
hålles:

I första skiftet, som
föregående = 24 tegel

I andra skiftet: 3×16 = 48 „

I tredje skiftet: 12×4 = 48 „

I fjärde skiftet: 3×16 = 48 „

I femte skiftet: 12×4 = 48 „

Summa = 216 tegel

Bild 3. Paketet transporteras från upplaget till bil. (Foto: Järlås.)

Paketets vikt blir:

Med fasadtegel (5 skift)	c:a 800 kg.
1,6-tegel (5 skift)	c:a 715 „
1,4-tegel (6 skift)	c:a 735 „
1-2-tegel (7 skift)	c:a 740 „

Om man tänker sig paketet med samma storlek byggt av det kommande modul-teglet (format $8,7 \times 12,3 \times 25,7$ cm.) erhålles totalt 162 sten i paketet.

Bild 2, 3 och 4 visar hur trucken lyfter och transporterar paketet. Då den truck, som användes vid demonstrationen hade en gaffel, som endast var utrustad med 2 armar måste som under-

lag för paketet användas trälämmar, men lämmarna äro icke nödvändiga, om man har en lämpligt utformad gaffel.

Som tidigare nämnts, måste man för det understa paketet lägga ut de stående tegel, som icke medföljde vid lyftet. Detta är givetvis ganska besvärligt och för att lösa den frågan har amerikanerna konstruerat en speciell gaffel för tegeltransporter. Gaffeln manövreras hydrauliskt och är patenterad.

Gaffelns utseende framgår av bild 5 och 6. Armarna äro försedda med "klor", som kunna spärras ut och fällas in. När gaffeln stickes in under paketet är "klorna" indragna, men fällas auto-

Bild 4. Bilen lastas. Paketerna som i detta fall var 1 m. långa kunna alltså stå två i bredd på flaket. Lastningen sker från bilens båda sidor. (Foto: Järlås.)

matiskt ut när gaffeln börjar lyfta, vilket medför att de stående teglen knipats fast mellan armarna. När sedan paketet placerats på sin plats och gaffeln avlastats fälls "klorna" automatiskt in och gaffeln kan dragas ut. Bild 7 visar en truck utrusad med sådan gaffel och med paketet under lyftning.

Trucken staplar sålunda paketerna i lager eller lastar dem direkt på annat transportmedel. Truckarna äro mycket lättmanövrerade och ha liten vändningsradie. Med hjälp av en brygga eller dyl. kan sålunda t. ex. trucken köra upp i en järnvägsvagn och stuva in paketerna. Finnes sedan vid mottagare-

stationen en liknande truck kan denna lossa vagnen och antingen ställa paketerna i lager eller direkt lasta andra transportmedel.

För lastning och lossning av pråmar finnes lämpliga krantruckar (se bild 8) som alltså förflytta sig för egen maskin och transportera bördan i lyftkroken. Har man teglet i paketform finnes speciella gafflar att lyfta paketerna med. Gafflarna äro konstruerade på samma sätt, som de tidigare omnämnda truckgafflarna men äro i allmänhet så stora att de kunna taga två paket i höjd och 2—3 i bredd. Detta gör det sålunda möjligt att, även om sjötransporter in-

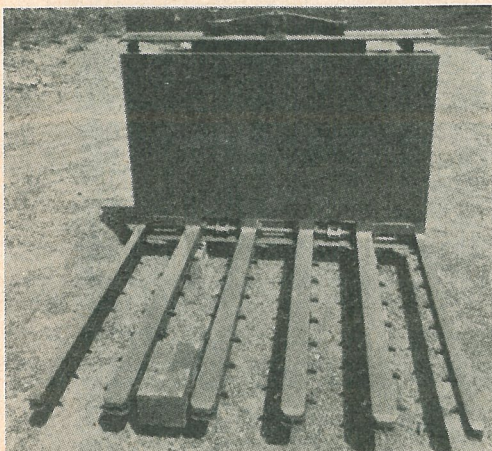

Bild 5. Hydrauliskt manövrerad gaffel avsedd för transport av vanliga massiva tegel. Observera "klorna" och de på högkant stående teglen.

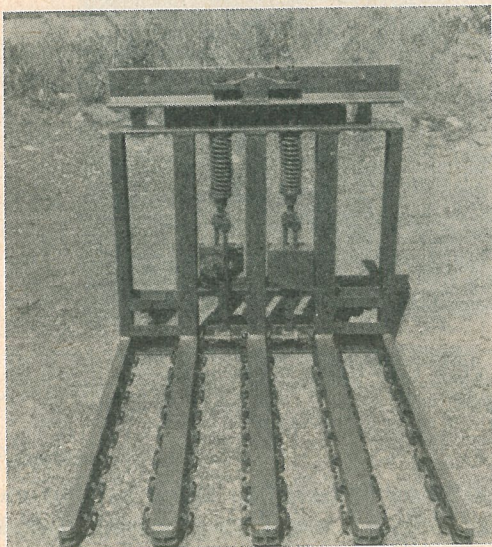

Bild 6. Hydrauliskt manövrerad gaffel avsedd för transport av håltegel eller månghåltegel. Här har de spetsiga "klorna" bytts ut mot skålformiga sådana.

går i transportkedjan, hela tiden arbeta med teglet i paket.

Bild 9 visar en straddletruck, d. v. s. en truck som gränslar eller skrevar över lasten. Här måste lasten ställas på en träläm eller ett flak, varefter trucken kör över lasten, kniper fast lämmen med hjälp av sidplåtarna lyfter den

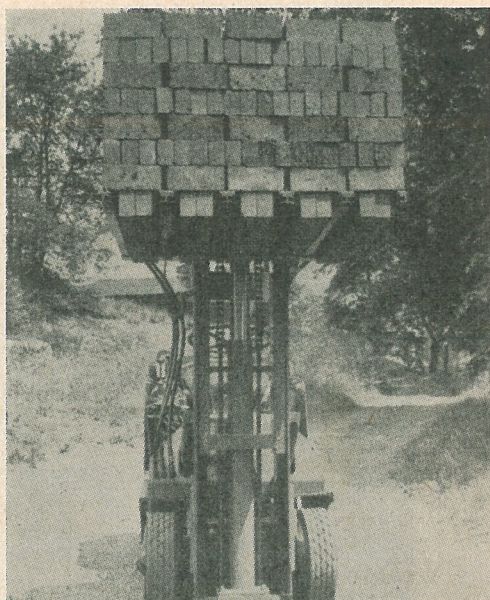

Bild 7. Truck utrustad med hydraulisk gaffel lyfter tegelpaketet.

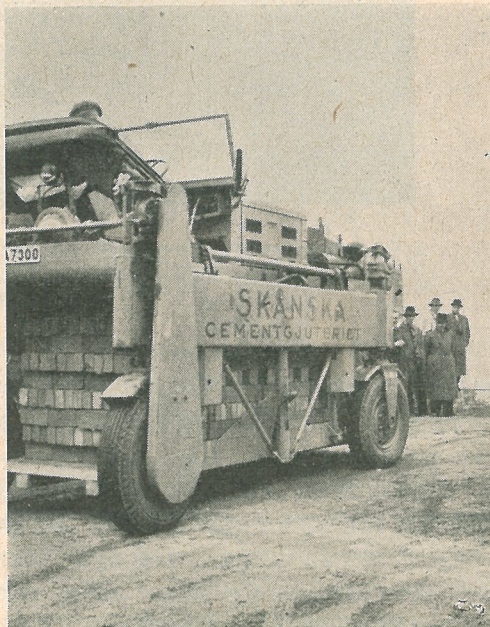

Bild 9. Straddle-truck. Lastar 5.5 ton. (Foto: Järlås.)

20—30 cm. över marken, kör fram den till leveransplatsen, där den ställer ned lasten. Om den har kontinuerliga transporter, till t. ex. en byggnadsplats, kan den taga en träläm eller flak med sig

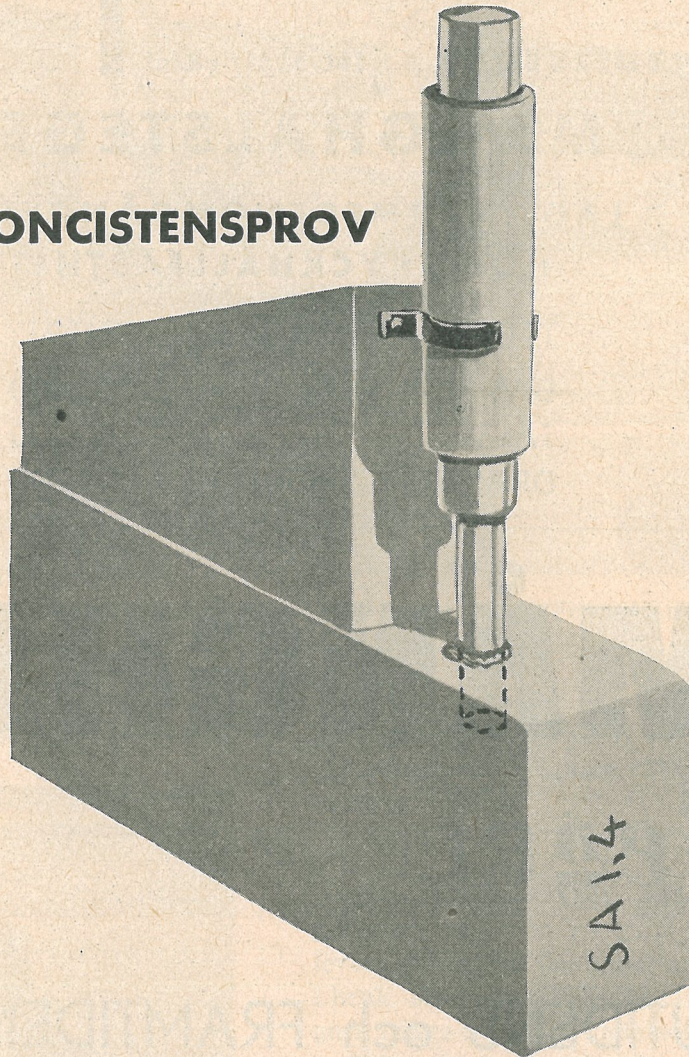
TEGEL

GENOM NOGGRANN

DRIFTKONTROLL

KONCISTENSPROV

... LITEN SPRIDNING

SALA TEGELBRUKS
AKTIEBOLAG

Tenggrenstorps Tegelbruk

VÄNERSBORG Tel. 1251, växel

MÅNGHÅLSTEGEL

LÄGT VÄRMEGENOMGÅNGSTAL
HÖG TRYCKHÅLLFASTHET

TILLVERKNINGSKAPACITET:

DIV. MURTEGEL 6.500.000

TAKTEGEL 2.500.000

DRÄNERINGSRÖR 1.000.000

MÅNGHÅL

Tegel

NUTIDENS och FRAMTIDENS
BYGGNADSMATERIAL försäljes av

GÖTEBORGS TEGELAKTIEBOLAG

MAGASINSGATAN 3. TEL. 13 13 68, 13 13 48

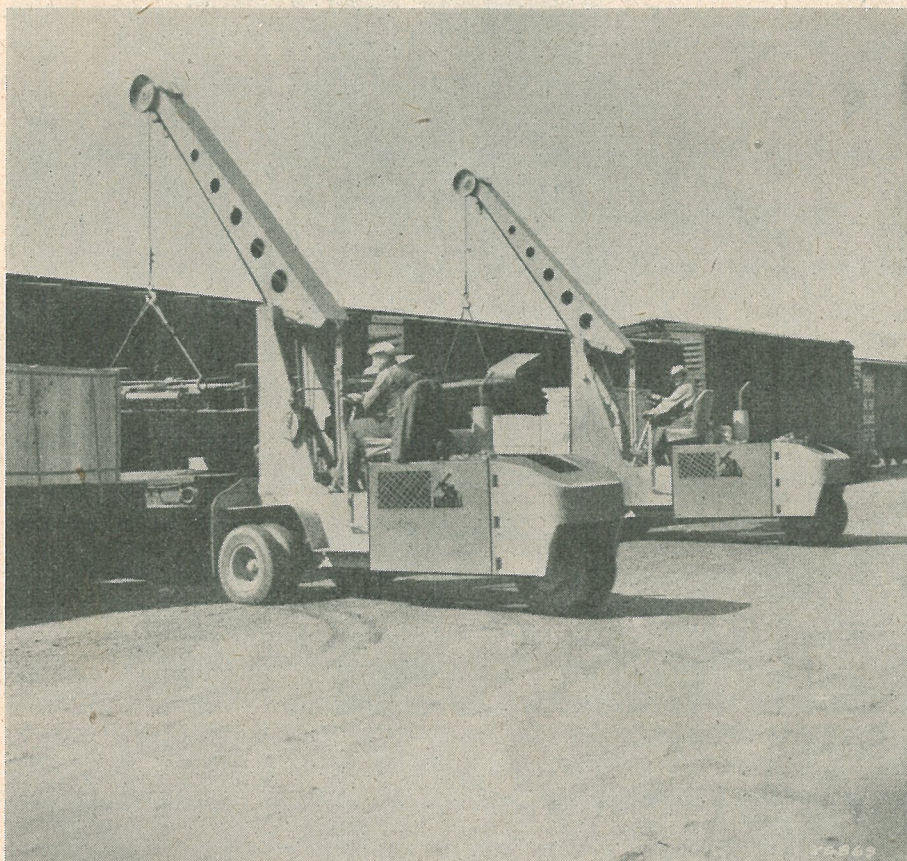

Bild 8. Krantruckar under lastning av järnvägsvagnar. (Foto: Hyster.)

tillbaka. Trälämmarna lastas med en gaffeltruck på lagerplatsen. Lastnings-

Bild 10. Straddle-truck under körning.

och lossningstider äro sålunda för straddletrucken nedbringade till ett minimum och den kan sålunda vara i ständig körning.

Några tegelbruk har redan inköpt gaffeltruckar men på grund av långa leveranstider ha de ännu inte kommit i bruk. Man har därför här inte kunnat göra några närmare undersökningar av gaffeltruckarnas arbetskapacitet och det kanske därför kan vara av intresse att taga del av en första kortfattad rapport från U.S.A., som härmed återgives i översättning:

"Transport av material i enhetslaster eller paket med användning av gaffeltruckar börjar i de flesta fall inom te-

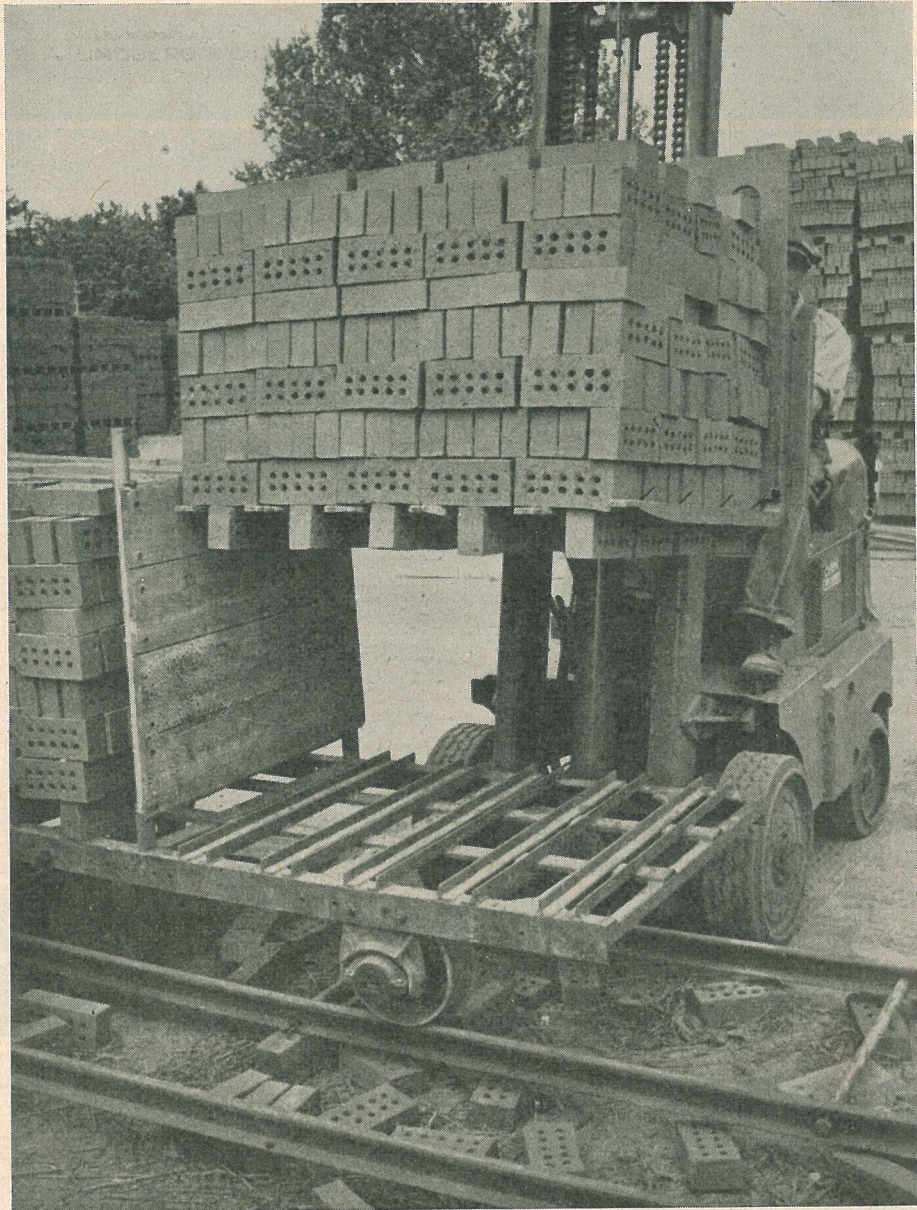

Bild 11. Gaffeltruck med 6 armar lyfter sin börda. Observera ståltrådarna vid den högra armen. (Foto: Clark Trutractor, U. S. A.)

gel och lerindustrien med ugnarnas tömning.

Den gamla metoden för transport av tegel från ugn till upplag med användande av mänsklig arbetskraft och den vanliga skottkärran kräver approximativt 0.799 arbetstimmar på 1.000 tegel då avståndet är 150 fot (c:a 45 m.). Transport av tegel från upplag till ut-

lastningsplats med användande av samma metod och vid samma avstånd kräver 0.784 arbetstimmar per 1.000 tegel. Sammanlagt kräves från transporterna från ugn till upplag och från upplag till utlastningens plats 1.583 arbetstimmar per 1.000 tegel.

Genom utnyttjande av moderna transportmetoder och gaffeltruckar kan den

Bild 12. Paketet under lyftning. (Foto: Clark Truactor, U. S. A.)

första transporten till upplaget utföras med 0.377 arbetstimmar per 1.000 tegel och transporten av tegelpaketet från upplaget till utlastningsplatsen kan utföras med 0.207 arbetstimmar per 1.000 tegel. Vi har då använt sammanlagt 0.584 arbetstimmar för teglets transport vid begagnandet av den moderna metoden jämfört med 1.583 arbetstimmar enligt den äldre metoden eller en

besparing av approximativt 1 arbetstimme per 1.000 tegel.

Förutom en besparing av mänsklig arbetskraft som erhålles, skall man finna att den besparing, som uppstår genom minskad kantstötning och bräckage uppgår till mellan $\frac{1}{3}$ och $\frac{2}{3}$ av den ekonomiska besparing som reduktionen av antalet arbetstimmar medför. Denna

Bild 13. Paketet staplas i upplag. (Foto: Clark Trutractor, U. S. A.)

reduktion av bräckaget motsvarar mellan 1 och 2 % av totalproduktionen. Ju högre kvalitet på teglet ju större besparing.

Det är huvudsakligen två metoder i bruk i U. S. A. vid transport av tegelpaket.

Vid den första metoden användes en träläm på vilken man placerar ett te-

gelpaket om 500 till 900 tegel. Dessa tegelpaket transporteras till upplaget med gaffeltruck och staplas på varandra i två eller tre lager beroende på gaffeltruckens lyfthöjd.

I de flesta fall användes gaffeltruckar med standard 108" (275 cm.) max lyfthöjd. Det är endast i undantagsfall, som gaffeltruckarna äro så låga att de kunna passera igenom ugnsportarna.

Det medförde även svårigheter att använda trucken inuti ugnen på grund av truckens stora vikt och ugsbottnarnas lösa beskaffenhet.

När man vid denna metod bygger ett tegelpaket skjuter man in en 4-hjulig vagn in i ugnen. På vagnen placeras en träläm på vilken sedan tegelpaketet bygges upp. Vagnen skjutes sedan ut och en ny tom vagn med träläm skjutes in. Gaffeltrucken flyttar tegelpaketet från vagnen till upplaget om så är lämpligt och proceduren upprepas.

Den andra metoden avser transport utan användning av trälämmar. Detta sker genom att bygga tegelpaketet på en mall på sådant sätt, att det gör det möjligt att skjuta en gaffel med 5—6 armar mellan de stående teglen i paketets understa skift. När det första paketet skall placeras i upplaget måste man lägga ut liknande rader stående tegel för att kunna draga ut gaffeln.

Ytterligare paket kunna staplas på det första om man ovanpå paketet lägger ut rader av stående tegel, anpassade efter avstånden mellan gaffelns armar.

Då man skall transportera håltegel kunna paketen byggas på liknande sätt med stående tegel i understa skiftet. Man sammanbinder teglen i de stående raderna med järntrådar, som trädas genom hålen i teglen. Gaffelns armar införas under järntrådarna och vid lyftningen kommer dessa stående tegel sålunda att av järntrådarna hållas kvar i sitt läge. (Se bild 11.)

En tredje metod utnyttjar en speciell gaffel med gripanordning. Vid lyftning

av tegelpaketet kniper gripanordningen fast de stående teglen i paketets understa skift.

Då avståndet mellan ugnarna och upplaget uppgår till mer än 400 fot (c:a 125 m.) bör man alltid överväga användandet av ett traktortåg för transport av ett antal vagnar till upplaget, där de avlastas av en gaffeltruck.

Vi kunna inte nog poängtera önskvärdheten av släta, jämna hårda ytor på transportbanor, upplag och omkring ugnar. Detta är mycket önskvärt och banorna böra om möjligt utföras av betong. Gaffeltruckar med massiva gummi-hjul äro konstruerade för arbete på hårda jämna ytor. Ju bättre ytförhållanden, ju mindre bräckage och kapitalutläggen för ytförbättringar komma att amorteras på relativt kort tid."

Detta faktum, att gaffeltruckarna kommit till sådan vidsträckt användning i U. S. A., borde ju vara ett belägg för truckarnas lämplighet inom tegelindustrien. Man får dock taga hänsyn till skillnaden i storlek mellan våra och de amerikanska industrierna. För våra större bruk torde man väl kunna räkna med att dessa truckars kapacitet kan tillfullo utnyttjas, men för de mindre bruken är detta kanske icke så säkert.

Det är dock ett uppslag till lösning av transportproblemen, som kan minska det erforderliga behovet av arbetskraft och som kan göra det möjligt för tegelindustrien att till sina kunder leverera en produkt, som icke genom ett flertal omlastningar och omplockningar riskerar att bli kantstött och sönderslagen.

R. Elgenstierna.

GULDFISKEN

Exteriör av "Guldfisken", Nybrogatan 51.

I kvarteret Guldfisken Nybrogatan 51 låg för ett par år sedan ett förnämligt gammalt trevåningars patricierhus, rikt utsmyckat med ornament och kolonner. Den äldsta generationen stockholmare vet berätta, att i deras ungdom, för ungefär tre kvarts sekel sedan, plögade det flanerande Stockholm form-

ligen vallfärda till denna plats för att ta den palatsliknande byggnaden i beskådande.

Det kan därför sägas vara en ödets ironi, att just denna exponent för 1800-talets östermalm, som nu hus för hus håller på att få sina fasader stiliserade

WACOMP- SPECIALFORMGIPS

för

FALSTAK- o.
NOCKTEGEL

Leverans från lager

WAHLIN & CO A/B
ETABL. 1867

Tel. v. 23 25 55 STHLM ARSENALSG. 8 b.

ELEKTRISKA
ANLÄGGNINGARNA
i kvarteret Guldfisken nr 3

äro utförda av

AB Installationsfirman SEL
Kommendörsgatan 22, Stockholm
Tel. 670930

Snickerifabriks A.-B.

BRÖDERNA

SANDBERG

Kontor och Verkstäder:
Banérgatan 54
Telefon 60 21 27

Bostaden:
Nybrogatan 54
Telefon 60 23 31

BYGGNADSSNICKERIER - AFFÄRS- och LAGERINREDNINGAR - SPRUTLACKERING

Till nybyggnaden i **KV. GULDFISKEN NR 3**

ha vi bl. a. levererat

spiraltrappa pat. 106694, ledstänger och en del inredningsarbeten.

N. H. HÅKANSON

Frejgatan 103

Tel. 32 42 74

Granitaktiebolaget C. A. Kullgrens Enka

Leverantör av fasadgraniten till Kv. Guldfisken Nr 3

FASADBEKLÄDNADER :: BYGGNADSSTEN

Alla arbeten i huggen, sågad och slipad granit

Uddevalla Rt 100 58

Stockholm Rt 30 40 52

Göteborg Rt 11 72 04

A.-B. FÖRENADE TEGELBRUKEN

LINKÖPING — TELEFON 201

rekommenderar sina tillverkningar av
3" x 5" x 10" lättmurtegel 1,6 ■
3" x 5" x 10" högporöst murtegel 1,2
och mellanväggsplattor

SENNANS FASADTEGEL

maskinformat och handslaget, i vacker, röd
färgton är vida känt för sin höga kvalitet.

SENNANS TEGELBRUK -- TEL. 16 SENNAN

ÄGARE:

Aktiebolaget P. OLSSON & C:o HÄLSINGBORG Växel 20750
INFORDRA OFFERT!

Rem-, kugghjul & linsmörjor, presennings- & remoljor,
remvax, remmar & oljor.

A. E. FERNSTEDT & C:o

Tel. 107 - MOTALA - Etabl. 1890.

i enlighet med den moderna tidens krav, blev en av de få som under krigsåren fick gå i graven för att bereda plats åt ett hypermodernt nybygge. Fastigheten inköptes 1943 av ingenjör Baltzar Lundström, och om det till äventyrs skulle intressera, kan omtalas, att förra ägarna bar de litterära namnen Petersson och Bendel. Rivningen av det gamla huset påbörjades i oktober 1944.

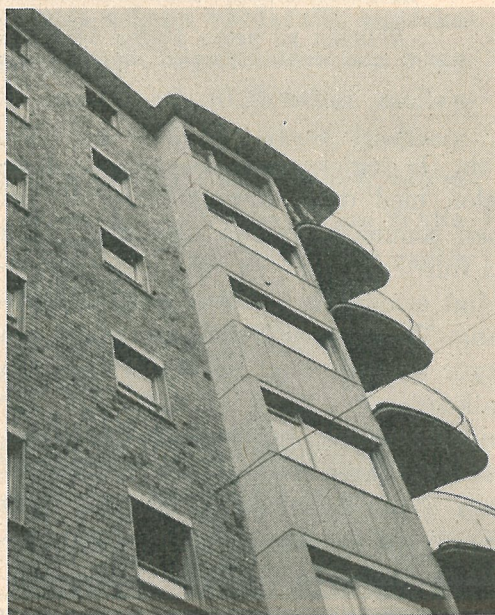
Länge dröjde det inte, förrän man fick klart för sig, att arbetet inte skulle förlopa utan vissa besvärligheter. Det visade sig nämligen, att byggnadsgrunden var mycket dålig, och detta gällde inte minst den intilliggande gamla fastigheten, som var byggd direkt på blåleran och inte ens försetts med rustbädd. Under rivningen av hörnhuset började grannhuset helt enkelt glida ner mot den rivna och måste förses med komplicerade grundkonstruktioner i järn och betong samt ett stort antal genom hela byggnaden gående bultar för att slutligen kilas upp ungefär fem centimeter i sitt ursprungliga läge med järnkilar. Grunden till det nya huset utfördes sedan delvis pålad, delvis med plintar direkt på berg. En särskild olägenhet ända ifrån planläggningsstadiet medför det faktum, att avloppsledningarna i gatan ligger så högt, att avloppsvattnet måste pumpas från den nya fastighetens källarvåning ut i stora nätet.

Den nya fastigheten, som blev färdig på nyåret 1946 och nu reser sig i den gamlas ställe i hörnet av Nybro- och Linnégatorna, utgör onekligen enbart genom sin djärvt utformade exteriör ett raffinerat blickfång för alla trafikanter. Man har ingen anledning tvivla på byggherrarnas försäkran, att inga kostnader skytts för att här få fram en verklig kvalitetsprodukt. För den som är intresserad av att se ett verkligt påkostat, modernt bostadsbygge är det inte omöjligt att den nya "Guldfisken"

blir ett vallfartsobjekt med samma dragningskraft som det gamla patriarcierhuset hade på 1800-talets Stockholmare.

Man lägger genast märke till den vackra fönsteromfattningen i ljusgrå astridgranit av hela butiks- och entresolvåningen. Burspräken är putsade med ljusgrå terrasit och försedda med fogindelning för att få en livligare yta. Balkongerna närmast hörnet är osymmetriskt utformade med räcken av påkostat, mjukt format smide — en stil som onekligen avviker åtskilligt från de förkättrade "sockerlådorna". Sockel och portomfattningar är likaledes i ljusgrå astridgranit, vilken färg står mycket väl mot den gula tegelfasaden.

För att ytterligare något uppehålla sig vid exteriören kan nämnas, att samtliga fönster åt gatan är försedda med utvändiga persienner av aluminium, vilka ligger inbyggda upptill i fönsterkarmarna och är av en delvis ny konstruk-

Guldfiskens djärva hörnprofil med tegelfasaden och burspräken. Överst ses den karaktäristiska betongtaklisten.

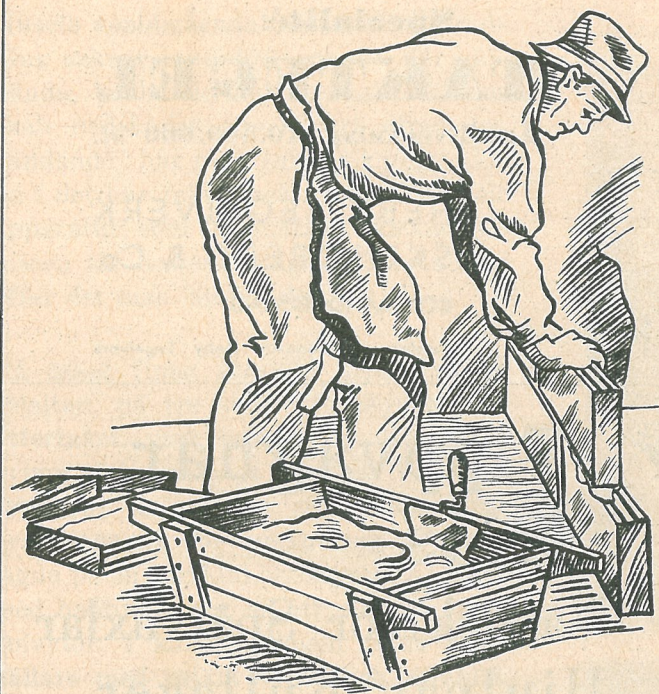

Reliefen på nedre botten beskådas av ingenjör Lars Henschen, inköpschef hos AB Baltzar Lundström.

tion. De regleras givetvis inifrån. Fördelen med detta arrangemang är att man sommartid under heta dagar kan ha fönstren öppna på vid gavel och samtidigt erhålla en fullständig solavskärmning. Taklisten är utförd av betong och utgör samtidigt ett takskydd över två balkongrader. Även gårdsfasaden har gult fasadtegel. Allt som allt kan sägas, att arkitekten Georg hos arkitektfirman Ernst Grönwall lyckats väl i sitt uppsåt att ge den exklusiva nybyggnaden en personlig touche.

I entrén, som har porttelefon, och trapphusen är väggarna behandlade med

stucko-lustro, vilken beläggning dock ännu är av så färskt datum att den inte hunnit bonas och få sin slutgiltiga blanka, gedigna yta. Golvet i förstugor och trappor är av edebymarmor. De båda entréerna pryds av smakfulla reliefer i sintrat tegel, föreställande en torgscen med fiskhandel: en stor fisk håller just på att vägas upp med besman — därmed har man också fått en symbolisk anknytning till kvartersnamnen Guld-fisken. Schamotte-konstverket "upptäcktes" på Arabia-utställningen i Stockholm förra hösten och är utförd av Mischa Schilkin, en konstnär, till börden ryss men numera naturaliserad finne.

Landets största tillverkare
av tegelmellanväggsplattor.
Vi leverera Walla-plattor
över hela Sverige.

Fråga honom

— han vet besked

att VALLA-plattorna äro lätta att
hugga och så äro de raka*...

7

goda egenskaper hos våra
mellanväggsplattor

- 1** Brandsäkra
- 2** Ljudisolerande
- 3** Volymbeständiga
- 4** Spikbara
- 5** Fria från fukt
- 6** Kemiskt neutrala
- 7** Lätta att hugga och
bila

Walla-plattornas många värdefulla egenskaper erkänns av alla byggmästare och byggherrar. De utgöra ett tillförlitligt mellanväggsmaterial, som är brandsäkert, ljudisolerande, fritt från fukt, lättarbetat och volymbeständigt. Tala med en fackman om Walla-plattornas egenskaper. Då får ni veta varför de äro de mest sålda i landet.

★

** Vår patenterade tillverkningsmetod gör
att våra plattor äro absolut raka.*

TEGELBRUKSAKTIEBOLAGET WALLA — Katrineholm

Postadress: Katrineholm. Telefon: Tegelbolaget.

INREGISTRERAT VARUMÄRKE

HEBY
TEGELVERK

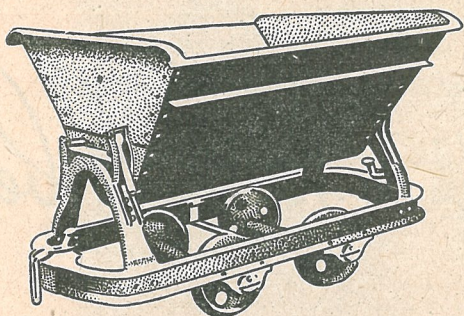
Specialité:

TAKTEGEL

Årstillverkning 10.500.000 st.

HEBY TEGELVERK
SKÖLDBERG & Co.
KOMMANDITBOLAG

Telefon: Namnanrop Heby Tegelverk

Tippvagnar
Räls

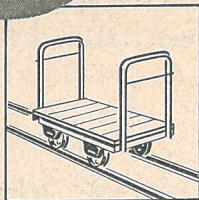
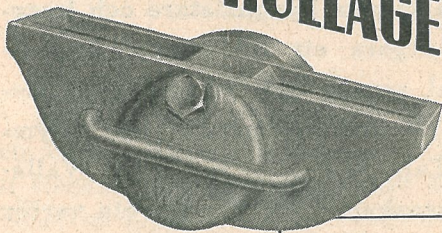
Vändskivor Spårväxlar
Hjulpar Rullager

Carl Ström A-B

All övrig järnvägsmateriel

Stockholm C Tel. Växel 23 54 00

Wesco RULLAGER

WESCO RULLAGER äro
lättgående,
varaktiga och
oljebesparande.

Sonessons

A-B. WILH. SONESSON & Co

Stockholm

Malmö

Göteborg

År 1869

grundlades av
N. LUNDGREN, Gävle

den första och största
svenska skorstensbyggnads-
firman, som uppfört över
1,600 skorstenar från Norra
Ishavet till Medelhavet
med sammanlagt mer än
50,000 meters höjd.

Ägare av Upsala
Norra Tegelbruk.

LUNDGREN'S

SKORSTENSBYGGNADSFIRMA * Gävle

TEGEL

Husets snabbgående hiss med ekinredning saknar innerdörr och det där välkända, pockande anslaget att "hissen skall nedsändas omedelbart efter användande" har man saklöst kunnat slopa i det här fallet tack vare en speciell apparatur, som automatiskt skickar ner hissen till bottenvåningen 15 sekunder efter det man lämnat den.

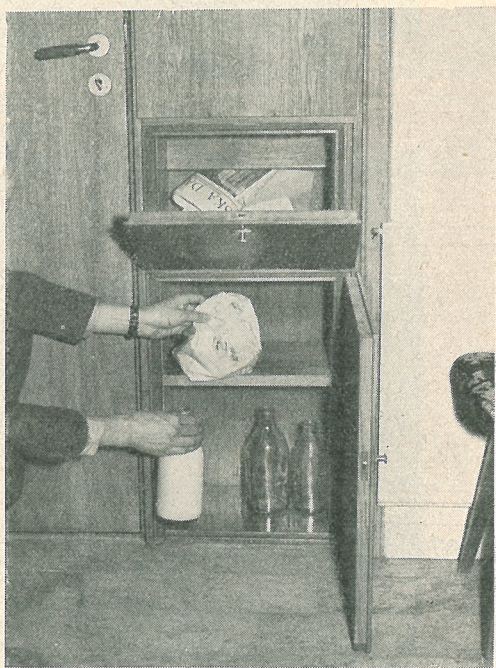
På taket finns särskild duschförsedd solaltan, på tre sidor vindskyddad av yttertak, vars beläggning utgörs av prima rött, enkupigt taktegel. Vindsutrymmena är relativt stora. Sammandragningarna för evakuering är upplagda på en särskild betongplatta i höjd med hanbjälkarna, så att man får fria golvytor. I källarvåningen finns matkällare med rejäla hyllor och särskild potatislåda. Pannrummet är rymligt, försett med oljeeldningsaggregat, och här lägger man särskilt märke till det nästan eleganta rörmontaget. Med hissen kan man komma ända ner i källarvåningen, och som sig bör i ett modernt hus kan man bekvämt få ut sin cykel eller barnvagn ur källaren direkt på gatan utan att behöva krångla i trappor och portar.

Butiks- och lagerutrymmen i fastigheten upptar c:a 1.000 kvm., och i övrigt rymmer huset 43 lägenheter från enkelrum upp till sex rum och kök. En redogörelse för fördelningen av dessa och deras inbördes ytinnehåll kan vara av intresse. Enkelrummen har en yta på c:a 18 kvm. och är till antalet 20. En enda tvårumslägenhet finns det i huset, avsedd för portvakten och med 47 kvms yta. Vidare finns det 10 lägenheter om tre rum och kök på c:a 73 kvm, sju fyrrummare på c:a 107 kvm och slutligen fem sexrumsvåningar med en yta på c:a 167 kvm.

Innan vi tar en titt på själva lägenheterna och deras inredningsdetaljer,

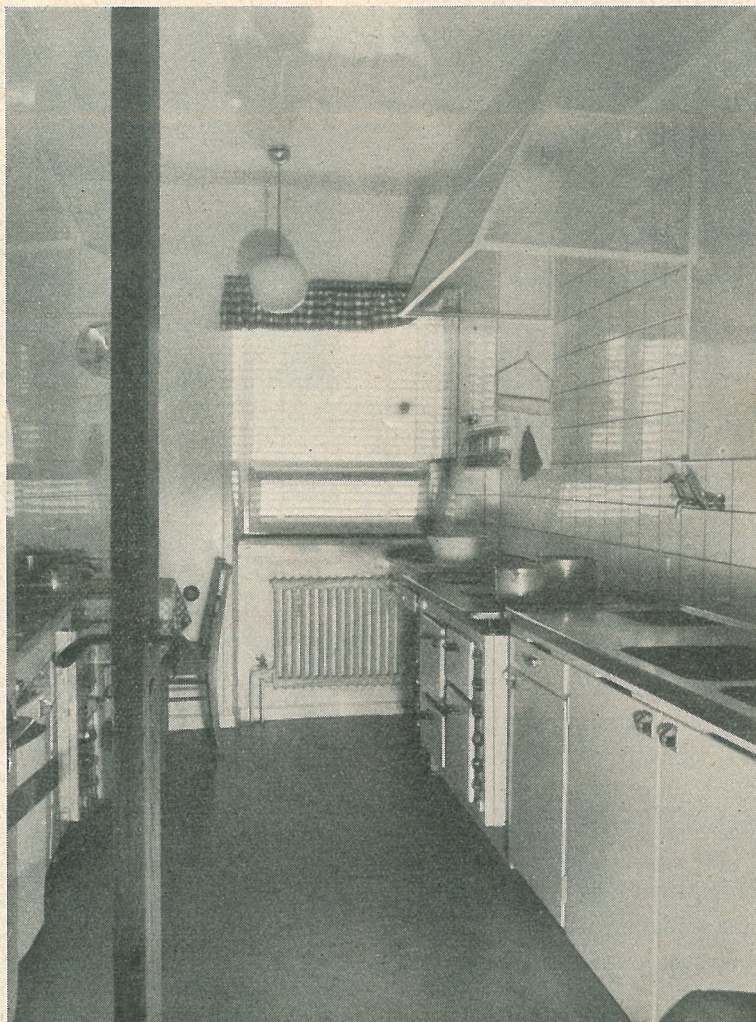

T. v. på bilden ses de praktiska skåpen för elmätare (överst) och nederst för varor. Mellan dem brevlådsöppningen.

Så här ser samma skåp ut från insidan, där lägenhetsinnehavaren bara har att plocka ut sina tidningar och sin mjölkflaska.

skall vi stanna ett ögonblick inför några finesser i förstugorna. Invid varje dörr — ringklockorna är för övrigt placerade så lågt som "naturlig" handhöjd — finns ett par mystiska skåp, mellan vilka brevlådsöppningen, på betryggan-

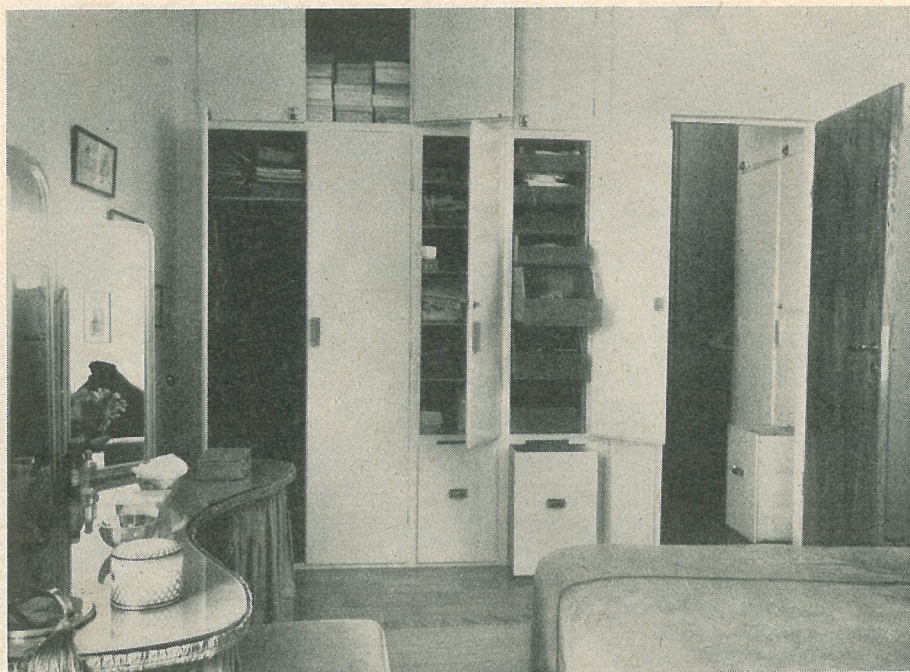

Köket med sin infångare ovanför elspisen. Utanför fönstret persiennier av aluminium.

de avstånd från det ur inbrottssynpunkt så känsliga dörrlåsvredet, är placerad. I det övre av dessa skåp finns elmätaren. Skåpet hålls låst, och nyckeln har avläsaren, som alltså aldrig behöver springa förgäves utan kan läsa av mätarna utan att störa vederbörande familjer. I det undre skåpet närmast golvet är det meningen att mjölk- och spekeribud skall kunna ställa in sina varor, om inte mottagaren skulle vara hemma just som de kommer. Även det skåpet hålls låst, och på insidan, alltså mot kapprummet inne i lägenheten, finns det en motsvarande liten dörr med van-

ligt vred, så att man skall slippa gå ut i förstugan och hämta varorna.

Enkelrummen, som nu huvudsakligen utnyttjas som läskammare av studerande vid Tekniska högskolan, är försedda med toaletterum och garderob. Tanken är, att man vid eventuellt behov skall kunna ansluta dessa enkelrum till angränsande större lägenhet genom att ta upp en dörr. Alla innerdörrar är utförda i cellulosabehandlad alm. Tapeter och väggfärger i samtliga våningar ger ett sobert intryck, hållna som de är i neutrala, värdiga toner.

*Den här sovrumsbilden ger god uppfattning om de väl tilltagna garderobs-
utrymmena från golv till tak med inredda klädlådor m. m.*

Vardagsrummet med "veckad", skjutbar vägg till angränsande rum.

I lägenheterna i övrigt frapperar köken genom sin inventiösa inredning: där

har husmodern kryddskåp, speceriskåp, porslinsskåp, grytskåp, rikligt med lå-

Här har hyresgästen utnyttjat möjligheterna att skapa en blomsteroas kring stora fönstret i hörnrummet.

dor, bakbord, brickfack, handdukstork med värmeslinga på varmvattnet, elektrisk spis med ugn och värmeskåp, inkupa av glas och smide över spisen, kakelbeklädnad till tak bakom spisen, treskift över diskbänkarna, arbetsbord, belagda med rödbok samt stora kylskåp. I sexrumslägenheterna finns det dessutom ett extra, låsbart kylskåp — sannolikt avsett för sprit — i serveringsrummet.

Med garderober och klädkamrar är lägenheterna välförsedda. Garderoberna är delvis inredda med klädbackar av rödbok och särskilda smutslådor. Dessutom finns det låsbara linneskåp. Samtliga snickerier är utförda på platsen av lamellträskivor. Alla ryggar mot vägg är klädda med plywood. Såväl snickerier som målningsarbeten är av högsta kvalitet. Badrummen har kakel till tak och är utrustade med inbyggda Dahlén-skåp, tvättställ med tandborstslask

samt bidé. Parkettgolven är av ek-lamellbräder med förstklassig ekstav hopspikade på regler, som inte är fastspända i bjälklaget utan "flyter" i fyllningen för att åstadkomma bättre ljudisolering. I sexrumsvåningarna är matsal och vardagsrum avskiljbara med en ena långväggen täckande s. k. sesamvägg i almfané. I fyror och sexor finns extra stora fönsterbänkar för blomster, och med öppna spisar i gult eldfast tegel är såväl treor som fyror och sexor försedda.

För de olika tekniska detaljerna har anlåtats en rad experter: för det statiska konstruktionsarbetet, civilingenjör Sven Thyren, Ekströms konstruktionsbyrå, för sanitets- och värmetekniska frågor ingenjör Harry Bremfors och för de elektriska konstruktionerna har slutligen konsulterats ingenjör Wahlström.

C. F.

NOTISER

Trist.

Utanför Södersjukhusets väggar hängde dimman som diskvatten. Man kunde se långt bort över skogarna och de isbelagda vattenen. Nedanför i djupet låg en gård ännu uppgrävd och belamrad med grejor och runt omkring steg de grå ödsliga väggarna i detta hemska fabrikskomplex. Ty det är en ståtlig anläggning, men ful.

Och rummen och salarna är dragiga som farao. Håller man en tändsticka intill ett av de patenterade fönstren, så blåses lågan ut om vinden ligger på utanför. Det är så med det mesta som denna generation åstadkommer i byggnadsväg — det är smäck och smörja och det skall bli roligt att höra vad människorna säger om våra betongkåkar om några tiotal år. Det blir nog en hård dom, misstänker jag.

Nu gick det förstås ingen nöd på min fader som låg i sin säng och skulle gå igenom en operation. Han såg pigg ut och litade på läkarvetenskapen, ty den är i alla fall inte funkis och hafsbygge. Men han hade en egen filt med som han virade om sig när det blev för kallt i rummet.

Jag fällde upp den patenterade borgarråds-sängen, så att han satt upp, och vi pratade en stund om ditt och datt, om röntgenundersökning, de noggranna kontrollerna som ma blir underkastad, förberedelserna för ett ingrepp o. s. v.

Och så var besökstiden över och jag tågade i väg och letade mig ner genom de ändlösa korridorerna och avdelningarna.

Det är något hemskt över ett sådant jätte-sjukhus med dess rutin och ödsliga opersonlighet, där den ena trappan liknar den andra, den ena korridoren är den andra lik. Det är en sorts sjukdomsfabrik, fast uttrycket är tokigt. Hissarna går och glider och stryker förbi våningarna, där grupper av besökande väntar. Och så kliver man nerför otaliga trappor, alla lika varann i oändlighet tills man tror att man befinner sig i en mar-dröm, innan man slipper ut i den låga, stora mottagningshallen, och ställer sig i en ändlös kö för att få ut sina kläder.

Ty kläderna måste man lämna ifrån sig — vad det nu skall tjäna till — och i kö måste man stå som bin utanför en kupa.

Det tar tolv minuter att få ut rocken, och äntligen står man i friska luften igen utanför betongmassivet. Dimman hänger tät och grå över Söderhöjderna. Här låg en gång i tiden vattencisternarna, här lekte man indianer och cowboys, här hade Ackes farsa sina kaninburar. Men det var länge sen.

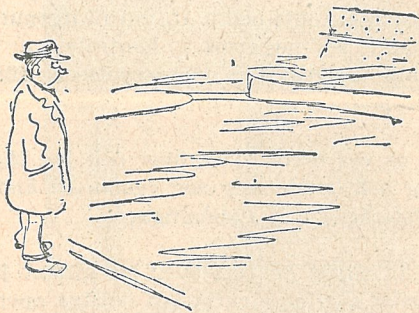
Försjunken i tankar kravlar man nerför backen och trätrapporna till Rosenlundsgatan och tittar tillbaka på det pansargrå förfärliga fabrikskomplex med dess tusentals dragiga fönster, alla lika som hålen i en bikaka.

Och jag ber en stilla bön till försynen att jag aldrig måtte få ligga på detta myrsjukhus — det är naturligtvis bara en personlig åsikt, men jag tänkte flera gånger ta i trä när jag genomvandrade dess oändliga ökenkorridor. Nu fanns det dess värre inte något trä att ta i, ty allt var stål och betong och sten, men man får dock hoppas att man när åren och krämporna kommer hamnar på något trevligare och mindre fabrikslikt.

Däremot tycker jag att gubben som byggde det skall läggas in där när han blir skräplig. Nära ett fönster. Och utan filt.

(Sign. Eld D. N. 4/2 1946)

Subjektivitet garanteras.

I allra gladaste lynne vandrade jag åter upp mot Södersjukhuset för att besöka min fader. Den gamle herrn är åttitvå år och har för några dagar sedan gått igenom en ganska krävande operation. Nu icke fullt en vecka efteråt har han gått upp och är prima liv. Detta kan man kalla en triumf för läkarvetenskapen.

I backen upp mot det väldiga, spöklika komplexet stannade jag och beskådade. Mitt skriverseri om Södersjukhuset för en tid sedan har gjort att jag fått en del svar.

Dels från tacksamma patienter, dels från kverulanter, dels från sakkunnigt håll. Med och mothåll. Till och med från sjukhusets byggnadskontor har jag mottagit en skrivelse som i stort sett är vänlig, ehuru smått ironisk. Man medger att ett fönster kan vara dragigt och inbjuder mig dessutom att under "sakkunnigt ciceronskap närmare ta del av syftena och strävandena bakom konstruktionen", då jag "ej äger kännedom om en hel del av de utrednings- och undersökningsarbeten på hälso-, sjuk- och socialvårdens område som under många år med största grundlighet utförts för att Södersjukhuset på ett fulländat sätt (bortsett från en eller annan bristfällig detalj) skall kunna fullgöra sin uppgift att på bästa sätt gagna den lidande mänskligheten".

Tackar så mycket för anbudet. Jag skulle ju kunna utbilda mig till kvasiexpert på ett par månader och sedan framlägga mina åsikter för och emot — i ett kåseri.

Nej, det enda jag fastnade för i kontorets skrivelse var ett uttalande där det står att jag tydligen "hyste en alltför subjektiv uppfattning".

Jo, det kan herrarna skriva upp.

En kåsörs uppfattning skall vara absolut subjektiv (man förutsätter att han är ett vettigt subjekt), och att detta skall allmän-

heten ha reda på, varvid den får anledning att nicka eller svära.

Min absolut subjektiva uppfattning är att kåken är ful som stryk. Detta beror kanske delvis på den subjektiva uppfattningen att betong är ett av de fulaste byggnadsmaterial som skapats, med en död, okänslig, smutsgrå yta, som tar upp alla dagrar. Jag föreställer mig helvetet byggt av kall betong. En jämn, grå ton, som är vardagslidandets färg. Det finns fler nyanser från termitstackens ostiga vita till den pansargrå likfärgade. Men det är betong, och det är det fulaste som finns — enligt min uppfattning.

Sedan följer jättestorheten, ödsligheten, korridorernas oändlighet, hela intrycket av cellvärld, där människorna är kryp och obetydlighet, där det inte finns en vrå av idyll.

Förskräckligt.

Fortfarande ett mycket subjektivt omdöme. Jag känner en konstnär som legat där uppe länge, och han trivs, han får hjälp av bussiga läkare, han kan arbeta en del trots sin sjukdom.

Jag har en älskad farbror som ligger där, en gammal skotte, som är mycket sjuk. Han beundrar personalen som arbetar för de sjuka i detta svårarbetade jättekomples, och han hyser stor vänskap för läkaren, men han trivs ingalunda.

Det finns alltså olika omdömen. Mitt subjektiva är att kåken är så ful att man får skräckstämningar. Och det är kanske inte lämpligt för ett sjukhus.

Eftersom myndigheterna behagat fästa avseende vid denna subjektiva åsikt, kanske jag kan få sluta med en annan:

Jag stod för ett par dagar sedan nere vid Karl den pekandes torg och tittade över mot det mäktiga Slottet. Strömmen sorlade ännu fri och glittrande, och ut mot Riddarholmen öppnades ett perspektiv som är ett av stans vackraste. Här skall alltså snart ligga en provisorisk bro — visserligen inte i betong, men i alla fall —, och så är den idyllen förstörd.

Där borde naturligtvis varit tunnel. Bäst att avge detta subjektiva omdöme i tid. Ty förstörandet av denna stads skönhetsvärden började med anläggande av der Reichstagsgebäude aus Berlin och fortsatte i en klar linje med den urtyska sakliga funktionalismen.

(Sign. Eld D. N. 9/2 1946)

Byggmästare med stor erfarenhet och stora anspråk välja tegel som byggnadsmaterial

B. E. F. A.

Byggnadsentreprenörernas Fastighets Aktiebolag har å Torsvikshöjden i Lidingö Stad uppfört ett stort antal fastigheter

Alla

punkthus i 6 vån. äro uppförda i rött fasadtegel. Till denna och övrig bebyggelse i Lidingö har BEFA förbrukat c:a 3.000.000 tegel

Tegel-

tillgången ökar. Kortare leveranstider kunna erhållas

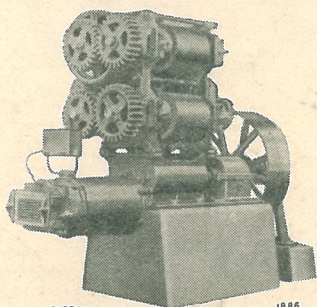
Tegelbrukens
Försäljningsaktiebolag
Stockholm

SVEDALA TEGELMASKINER

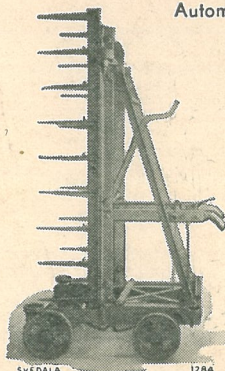
Murtegelpress EFFEKTIV II AB med dubbelt finvalsverk RFD 2 19. (Skyddskåporna avtagna.)

SVEDALA

1886

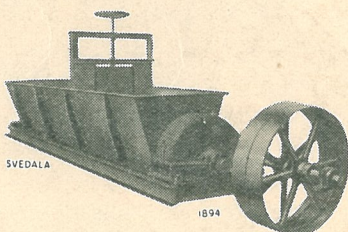
Automatisk avsättningsvagn typ C.

SVEDALA

1284

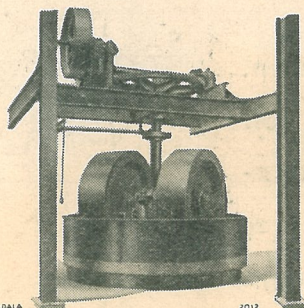
Enaxlad blandare med cylindrisk kuggväxel. Utföres även med konisk kuggväxel.

SVEDALA

1894

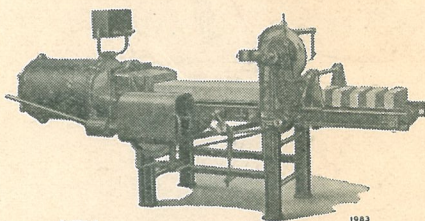
Kollergång för bearbetning av lera.

SVEDALA

2012

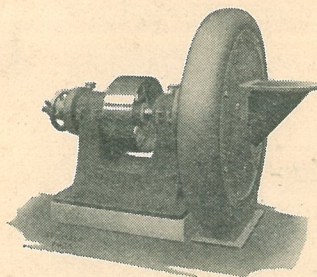
Automatiskt avskärningsbord. IDEAL

SVEDALA

1983

Desintegrator DESGE 3.

A-B. Åbjörn Anderson, Svedala

TELEFONANROP: GJUTERIET, SVEDALA

STOCKHOLM
Fridhemsplan 29
Tel. 512485, 512495

KARLSTAD
Tel. 12887

FALKÖPING
Tel. 4 8 7

FALUN
Tel. 1395

GÖTEBORG
Narre Hönningen 36
Tel. 112634, 112635